

ZAPISKI MARINČA IZ VRHA PRI FARI

DR. MILAN DOLENC

Zapiski Matije Marinča iz Verha pri Fari ob Kolpi, so iz leta 1904 do 1926, vsebujejo zabeležke o raznih kmečkih opravilih na njegovi kmetiji, evidenco za žago na vodni pogon na Žagi pod Kostelom za razrez lesa, podatke iz krajevne in svetovne zgodovine pa tudi o boleznih pri ljudeh in živine, nasvete in recepte iz domače lekarne. Podatke je zapisoval v poseben zvezek, formata 24.5 × 29.0 cm s trdimi platnicami, ki ga je kupil leta 1904 v Budimpešti. Zvezek obsega okoli 150 strani, ki niso numerirane, od tega na 17 straneh o ljudski medicini. Različna, čitljiva pisava, pisana v slovenščini, hrvaščini in madžarščini. Hrani ga Muzej v Kočevju.

Numeracijo strani iz ljudske medicine sem si sam napisal zaradi pregleda, kje je kaj vpisano.

Na prvi strani je med drugim pisanjem navodila za zdravljenje raka na nosu: »raztopi za dva oreha mozga, prilij dve žlici olja, na katerem je bil namočen vertničen cvet. Primešaj žlico smrekove smole in za oreh voska. Ko se je prijel, primešaj za lešnik kafre in raztepen beljak ter odstavi pusti da se ohladi in potem uporabi.« To je zapisano z zelo okorno pisavo. Naslednja stran z naslovom »Zdravje« je napisana s prav lepo pisavo. Začne : »Uljesa« ..., *Tako ulje odvaja slabo kri, torej bolezen.* Nasvetuje zdraviti s toplimi obkladki in pravi: »rezanje uljesa ni dobro, razen če si noče odpret na noben način in je nevarnost, da se zastrupi kri...« Na zadnjih treh vrsticah na tej strani je *Otročja griža.* Zdravi: »Na četrt litra erdečega vina kuhaj 10 minut pest borovnic in za oreh kandisa (gotovo misli na tako imenovani kandis cukar, ki smo ga imeli otroci zelo radi). Dajej to večkrat po žličkah in trebuh maži z janeževim oljem.«

Na str. 3 je: »Ovcam dej večkrat pšest bršljanovega listja med kermo; varovalo jih bo bolezní.«

Nadalje piše, kako si pomagaš, če ti zleze škarjica v uho: »vlij v uho pelinovega soka ali žličko mlačnega olja ali milnico, kar zamori škarjice... Še boljše je, če dobiš mrčes živ ven. Pomoli v uho košček orehovega luba in škarjica bo hitro ven. Stolci zobnikovega semena, zmešaj z voskom, naredi svečico in podkadi v uho, sok grenkih mandeljnov in pomagalo bo.«

In naprej: »Žaganje je zelo zdrava stelja za konje. V neki konjarni so konstatirali, da niso imeli konji nikdar kolike, dokler so jim nastiljali žaganje.«

»Praprotni in mah vlečeta bolezen nase zelo zdrava stelja za živino, a tudi dobra postelja za človeka. Praprotni postelja li mahu je več vredna kakor vse novodobne lepe postelje. Kdor je udničen, vodeničen, grintav, naj si napravi kopelj iz praprotni... To je posebno za otroke, ki ne morejo izhoditi.«

Nato pa piše o bolezni pri teličku. Naš teliček je bolan. To je bilo gotovo vprašanje v nekem časopisu in odgovor govori med drugim o zdravljenju: »Živalico okrepi z rahlim polivom, po polivu ga ogerni s kocem, spusti ga na zrak in na sonce, in skerbi, da je v hlevu snažno. Staro domače zdravilo je pelin, brinjeve jagode in komež stolci vsakiga nekolkov v prah in dajej tega prahu zjutraj in zvečer pol žlice na kruhovki. Jako oslavljenemu teletu daj večkrat kruhovek in par žlic vina.«

Na str. 4.: Za slabokrvne in bolne je zelo dobro postelja plevnina, napoljena z ovsenimi plevami. To je mehko brani preležanje in potenje.«

Sledi v madžarščini zdravljenje rdečega nosu, nato nadaljuje v slovenščini: »Zdravljenje lešaja. Eno pest žitne (proso) kaše, v čistem vinskem jesihu skuhaj in vlij na kerpo čistega platna, potem pa kolikor mogoče vroče preneseš, prilepi na rano ležaja, obvezano pust 5 - 6 ur časa.«

»Pri odjemanju flajštra od života, namažemo mesto s čisto neslano mastjo, al roko se ne sme oprati, to ponavlja 2-3 dokler se koža olupí mesto lešaja ali pranja se varuj dokler se ne ozdravi lešaj.«

Sledi: Mehčanje kurjih očes...

Na str. 5. je: »Nespanje. Proti nespanju terpeč postaviti pred posteljo eno posodo s friško vodo nalito. Namakaj vanjo pest s tem se potem gladi okoljščino trebuha 10-15 minut in spanje so bo približalo.«

Sredstvo proti popadu Seršena. »Mesto upika z merzlo slano vodo oblogam ali z mlekom oblagamo bolno mesto.«

»Zgorjene ali ogarbane rane: dobro dvakrat z ogljenokislím natriumom zmóčeno platno obložiti!«

Na str. 6 je sredstvo proti muham: Izvrstno sredstvo je: Deni v steklenico 15 gr. benzoe tinkture, 15 gr. jesihove kisline, 16 gr. nageljno-vega olja in 300 gr. kolonske vode. Pretresi. Ako vliješ dve žlici te tekočine na vroč štedilnik in odpreš okno in nato zbeže vse muhe.«

Na str. 7: »Erdečo peso skuhati izprešat (iztiskati) testa saft pesno vodo skozi čisto platno (ruto) potem tisto vodo piti. to je narbolše zdravilo za plučno bolezen (Plučnico).

Na isti strani je še: »Proti prašičjemu gonanju dobro 4-5 lotov pepela dat požret prasici, ker golga ne mara, se more v hrano zamotati ktero rada je trikrat na teden poenkrat, to je v tretjih tednih trikrat.«

Na str. 8. je glava: »Tifus, Mačuh, legar. O tem piše: »Pri osepnica se gnoji človeku zunaj po životu, pri mačuhu pa znotraj. Tu bolezen ima svoje gnezdo ali v glavi, ali pa v trebuhu, po teh razločujemo med glavnim in trebušnim mačuhom ali legarjem.

Pri tej bolezni je treba dvojno skrbeti: 1) da se zabrani prehuda vročina, ki bi požgala vso moč človeškega života in 2) da gnílobo potegne iz života. To pa ravno z vodo lahko dosežemo; kajti voda hladi, raztaplja in izpira.« Nato pa v nadaljnjem opisuje zdravljenje s kopeljo v mrzli vodi, in: »Če bi se kdo bal mrzle vode, naj jemlje mlačno, tople pa ne; ozdravljenje se bo potem vršilo sicer malo bolj počasno, a vendar še dosti hitro. Tako ozdravljanje legarja ne pusti nobenih posledic. »Kako se pa kaj neki zdravi s kininom in drugimi strupi, ki jih kupujemo v lekarni za drag denar? Brez števila ljudi umre prezgodaj, in kdor uteče

smerti temu zastrupijo ta zdravila vso kri, tako da nikoli več ne pride več prav k sebi. Tukim revežem, ki so vsled legarja prišli popolnoma na kant, takemu se svetuje: Pijte vsak dan tri ali štirikrat malo pelinovega čaja, in omijte si vsak dan tri ali štirikrat vse život z vodo in jesihom.» (Na Duhovo 1917)

Na str. 11 je vprašanje iz »Kmetovalca«: Moja žrebica imela je sicer na petnici nekake otiske ali mehurje.« Odgovor.

Pod tem zapisom je »Kašelj« je vsakdanji gost v skoro vsaki hiši. Odžene ga s kakim dobrim zdravilom predno se ne vkorenini v vašem telesu. Vzemite splošno zdravilo zoper in to je: »Severa« s balsam for Lungs (Severov Balzam za pljuča), ki je že od leta 1881 uspešno odpravlja kašel, prehlad, hripavost, bronhitis in influenco. Otroci in odrasli ga imajo rad.« (Izuzel iz Ameriških novin). 9. 2. 21.

Na str. 13 je poglavje »Zdravstvo«. Najprej piše: Gerško seno je preiskušeno, za gnoječe rane, za tvore in otekline ni boljšega zdravila, ki bi tako hitro potegnili bolniku iz rane zadnje kaplje gnoja in sicer brez bolečine...

»Za bolečine« v trebuhu je najboljša gorkota, mnogo boljša kot pa štamperle žganja; skuhaj na jesihu ržene moke, pomešane z razrezanimi brinovim jagodami in jo zelo toplo zavito v prtič polagaj na trebuh in medtem bodi v postelji dobro odet.«

Za pljučenco Beli schles, Kopreve Pelen v senzi posušeno zdrobin na štupo in kuhat na žutem vinu ali na nestelnim mleku (ne breja) in ono pit s cukrom ali medom. Na mleke kuhano v jutro pit, na vinu v večer pit ko ni belega schlesa dober i zeleni tudi persena (petersilj) potreno še zraven...

Str. 14.: Pas drijen (kreutzdodrn, Rhainus cathartica L. (t. krhlika, cathartica L. op. MD)

... izvrsten je lijek za čišćenje utrobe (droba) kada je zatvorene ili kada je blato u čovjeku zapečeno...

Na str. nadaljuje: »Isto dobar je lijek za pročišćenje utrobe ovaj: Uzme se 60 gr. sirupa od pasdrijena, 60 gr. sirupa od borovice (brinovic) i 50 gr. bazgova soka sve ovo dobro se promješa i onda bolesnik uzima od toga lijeka svega 1/2 ure po pol jušne žlice. Na poslijetku jagode (bobice) od pas-drijena ukuhane v šećeru upotrebljavaju se kao proljetni lijek koji će nas spročistiti od svih škodljivih sokova i plinova što su tečajem zime v našoj utrobi nagomilale.« Švitza 16.I.08 beim Kati

Za tem je: Domača ljekarna. Po uputi Sebastijana Kneipa, napisao Skender Horvath (učitelj). Na svijet izdalo Društvo sv. Hieronima u Zagrebu (1898)

Tu našteva do str. 17 zdravilna zelišča od Praprad in konča s 58. Žalfija.

Pod tem je na isti strani: Največji stepen gonitbe traja, in našteva za kobilu, kravo, ovco, kozo in svinjo, nato pa še piše koliko časa katera od živali nosi. Zraven pa je: den 15. 3. 1924.